

7. hodina

- Společná analýza rozhovoru s Hanou
- Lingvisticky či na detailní analýzu řeči orientovaná DA:
 - Sociolingvistika
 - Konverzační analýza
- Hana:
 - Významové zdroje mateřství (repertoáry): jejich názvy a ukázky, jaké jsou mezi nimi vztahy (rozpor, podpora)
 - Jejich implikace a funkce jejich použití na daném místě (vysvětlit interakční práci)
 - Rétorické strategie (viz minulá hodina: metafory, analogie, příběhy, odmítače, záruky)

Diskurzivní analýza v lingvistice

- Diskurz: zde jako úsek mluvené či psané řeči
 - **Teorie řečových aktů:** vymezení mluvních aktů a funkcí.
 - **Konverzační analýza:** sledování architektury konverzace, interakce jako samostatná instituce vykazující na detailní úrovni uspořádanost: institucionalizované praktiky jejího průběhu. Sledování voleb v základní syntax.
 - **Etnografie komunikace:** sledování odlišných způsobů interpretace světa a projevů těchto odlišností v mluvené interakci (co lze za považovat za komunikaci?).
 - **Sociolingvistika:** sledování odlišností v používání jazyka vázaných na specifickou sociální skupinu či funkce jazyka ve vytváření osobních, sociálních a kulturních významů a identit. Např. frekvence použití dialektu ve vztahu k genderu a statusu.

Sociolinguvistika

- **Odlišnosti v užití jazyka jako evidence genderové nerovnosti**
 - Nepřímá vyjádření, tázací dovětek, přijímání tématu, nepřerušování, zamlklost, vyhýbání se konfliktu.
- **"deficit theory"** (Lakoff): „ženský jazyk“ vyjadřuje nejistotu a reprodukuje podřízené postavení žen
- **"dominance theory"** (Fishman, West & Zimmerman): patriarchát je realizován na mikro-úrovni interakce
- **"difference theory"** (Tannen): ženy a muži jako účastnice/ci odlišných subkultur
 - kulturní odlišnosti znamenají jiné komunikační zvyklosti a jiné způsoby interpretace, proto z genderově odlišných lingvistických strategií nelze vysuzovat nerovnost (?). Polysémie: je přerušování výrazem dominance či zaujetí pro téma? Efekt strategie je výsledkem společného jednání.

Konverzační analýza

- Harvey Sacks, Emanuel Schegloff, Gail Jefferson, Paul Drew, John Heritage
- Každodenní konverzace probíhající v přirozeném prostředí.
- Vymezování sdílených a systematicky se objevujících organizačních struktur (implicitních pravidel), jimiž se konverzace řídí. Tyto obecné a stabilní vzorce umožňují vzájemné porozumění mezi mluvčími a realizaci různorodých sociálních aktivit.
- Základní organizační principy konverzace:
 - **přilehlé páry** (adjacency pairs). Objeví-li se první část páru, stává se druhá část relevantní a očekávanou, i když její realizace může být odložena nebo k ní nemusí dojít.
 - **preferenční struktura**: druhé části přilehlých párů se dělí na preferované a nepreferované odpovědi (souhlas – nesouhlas, přijetí – odmítnutí). Jedná se o deskriptivní kategorie, nepreferovaná odpověď zahrnuje více „interakční práce“.

Konverzační analýza II

- **Kritéria preference:** příklad nepreferované odpovědi na otázku: „Půjdeme nakupovat“?
 - Odpověď předchází pauza.
 - Odpověď není přímá („No, myslím, že...“).
 - Odpověď zahrnuje vysvětlení („...v tuhle dobu už bude zavřeno“).
- **Návrh postupu:**
 - 1. O jakou sociální aktivitu se jedná?
 - 2. Jaká sekvence aktivitě předcházela? Byla jí aktivita předpřipravena a jak?
 - 3. Jaký je design výměny, jíž je aktivita zrealizována (použitá slova a fráze, prozodické a intonační rysy, apod.)
 - 4. Jaké rysy má odpověď (zpoždění, ocenění návrhu, aj.)?
- **Využití?**

Building power asymmetries in girls' interaction, Goodwin, D&S, 2002

- **Sledování výstavby mocenské nerovnováhy v každodenní interakci**
 - Detailní analýza přirozené interakce ukazuje, že dívky v některých kontextech usilují o dominanci spíše než o kooperaci, tj. uplatňují praktiky exkluze, vytváření mocenské nerovnováhy a vykazují preferenci nesouhlasu a udržování rozporů.
 - **Poznatky CA o architektuře konverzace umožňují sledovat dynamiku mocenských vztahů na mikro-úrovni interakce (sledování voleb):**
 - Zahájení konverzace bez úvodu
 - Přímé odmítnutí
 - Používání direktiv
 - Odmítnutí není vysvětleno ani zmírněno
 - Neposkytnutí odpovědi (viz přilehlé páry)
 - Změna tématu před doplněním páru

Just say No? The Use of CA in Developing a Feminist Perspective on Sexual Refusal. Kitzinger, Frith, D&S, 1999.

- Téma sexuálního nátlaku/znásilnění na schůzce a „misinterpretace“ odmítnutí partnerem
- **Výchozí problém:**
 - Edukační programy, rozšíření modelu dvou kultur (Tannen), ke znásilnění přispívá neschopnost žen říci jednoznačné „ne“.
 - Uváděné důvody: osobnostní rysy (nedostatečná sebedůvěra, nedostatek asertivity), výchova (empatie, péče o druhé)
- **CA studie:**
 - „Ne“ je v rozporu s normativním průběhem *běžné* konverzace v *jakémkoliv* kontextu, tj. obtíže nejsou důsledkem nedostatečné schopnosti žen komunikovat, viz typické charakteristiky odmítnutí, které se uplatňují i při sexuálním odmítnutí:
 - pauza, zaváhání (hhh.)
 - úvod (vlastně)
 - zmírnění: ocenění, omluva, kompliment, oddálené přijetí, návrh alternativy
 - vysvětlení: rutinně založeno na nemožnosti, ne na nechuti, nezájmu, apod.

Just say No? II

- Návrhy edukačních programů (řící „ne“ bez váhání, vysvětlování, omluv, stačí říci „prostě nechci“) narušují všechna uvedená implicitní pravidla konverzace: pozice nekompetentní mluvčí (výzkum na téma asertivity)
- CA studie ukazují, že odmítnutí je jako takové pochopeno jen na základě některého z uvedených rysů, a to jak ženami, tak muži (ukázka: orientace na odmítnutí, srov. s charakteristikami souhlasu), tj. muži *jsou schopni* je rozeznat.
- „Ne“ není k vyjádření a pochopení odmítnutí nutné a ve většině případů jej ani nezahrnuje. Dostačující k rozpoznání odmítnutí je dostačující dokonce pomale vyslovený souhlas či kompliment.
- Závěr: ženy v případě sexuálního odmítnutí používají srozumitelné a efektivní způsoby vyjádření odmítnutí. Odmítnutí však není přijato. Problémem je toto nepřijetí a skutečnost, že vzhledem na rozšíření „miskomunikačního modelu“ může být i případné zřetelné „ne“ označeno za nedostatečné.

Příklad

- **A:** If you wanted to: ‘hhh you could meet me at UCB an’ I could show you some a’ other things on the computer
- (.)
- Maybe even teach you how to programme Basic of something
- **B:** (0.6) Well, I don’t know if I’d wanna get all that invo:lved, hh’hhh”
- **A:** It’s really interesti:ng.
- Dodatečný argument následující po pauze ukazuje orientaci **A** na odmítnutí a snahu mu předejít.
- Odpověď **B** vykazuje typické rysy odmítnutí, mimo jiné je nepřímé.
- Další přesvědčující argument ukazuje, že předchozí věta je **A** jako odmítnutí pochopena, tj. **B** odmítnutí komunikuje úspěšně, ale zatím nebylo **A** přijato.

Téma veku

1 T: ... koľko máš tak ako (s kolísavou intonáciou „tak ako“ – smiechom)

2 R: (0,26) tridsaťsedem

3 T: (0,29) tridsaťsedem? človeče

4 R: (0,24) starý chuj

5 T: (0,37) to vážne?

6 R: (0,63) °no°?

7 T: (0,1) si myslím stále že máš nejak tridsaťtri alebo tak (1,5)

(nezrozumiteľné zamrmlanie)

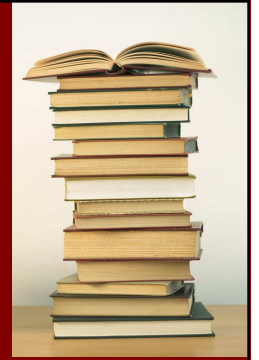
8 R: (0,2) šak už ani ty nemáš petnásť (dôrazne vyslovené)

9 T: (0,26) °no no nemám no° (3,0)

Téma věku: koncepce

- **Tematicko-sémantická** analýza: téma věku a sebe sama
- **Sekvence**: význam promluvy je dán jejich umístěním v sekvenci ostatních promluv. Nejde však o pouhou reakci na předchozí promluvy, ale o vytváření/přetváření jejich významu, a zároveň o limitování možností následujících promluv.
- **Struktura**: rozhovor elaboruje dvoučlennou strukturu: aktér (TY) – scéna (příliš starý/už ne nerozumný). Všechny konkrétní promluvy rozvíjejí tyto dva vzory.
- **Řečové akty**: aktéře umístí se (výzva)
- **Diskurzivní pozice**: subjekt vždy sleduje implikace řečeného, implikace pozice vedou k rezistenci, tj. změně nastoleného významu (řádek 8). Pojem „strategické hry“.

Literatura k CA a sociolingvistice

- Austin, J. L. (2000). Jak udělat něco slovy. Praha: Filosofia.
- Heritage, J. (1984). Garfinkel and Ethnomethodology. Cambridge: Polity Press.
- Holmes, J. (1992). An Introduction to Sociolinguistics. Longman: London and New York.
- Sacks, H. (1992). Lectures on Conversation. Volume 1, 2. Oxford: Blackwell.
- Schiffrin, D. (1994). Approaches to discourse. Oxford: Blackwell.
- Schiffrin, D., Tannen, D., Hamilton, H.E. (2001). Handbook of discourse analysis. Oxford: Blackwell.
- Stokoe, E.H., Smithson, J. (2001). Making gender relevant: conversation analysis and gender categories in interaction. *Discourse&Society*, 12, 2, 217-244.
- Ten Have, P. (1999). Doing Conversation Analysis: A Practical Guide. London: Sage.
- Woodffitt, R. (2005). Conversation Analysis and Discourse Analysis. A Comparative and Critical Introduction. London: Sage.

Na 8. hodinu

- Téma: Saussure, Foucault, Lacan, Derrida: teorie poststrukturalismu
 - Četba:
 - Lemaire, A. (1996). From need (or lived lack) to the instinct and desire: accession to language. In: Jacques Lacan. London, NY: Routledge, 161-169
 - Zopakovat si cokoliv od Michela Foucaulta a Jacquese Derridy
-